

Friedrich Dürrenmatt MINOTAURUSZ

(Ballada)

A lény, akit a Napisten leánya, Pasiphae szült, és egy Poseidonnak szentelt fehér bika meghágtá, azt követően, hogy Minos szolgái - hosszú láncot alkotva, nehogy elveszítsék - bevonszolták, egy zavaros álom hosszú éveit után, ami alatt egy istállóban tehenek között felnövekedett, ott találta magát a Daidalos építette labirintus padlóján, hogy az emberek védve legyenek a lénytől, a lény pedig az emberektől, egy olyan építményben, ahonnan senki, aki egyszer oda belépett, ki nem talált újra, s amelynek számtalan egymásba illeszkedő üveg-fala volt, úgyhogy a lény nemcsak saját tükörcsképeivel kuporgott szemközt, hanem tükörcsképek tükörcsképeivel is: mérhetetlenül sok egyforma lényt látott maga előtt, s ahogy megfordult, hogy ne lássa őket tovább, ismét mérhetetlenül sok egyforma lényt látott maga előtt. Ott találta magát egy kuporgó lényekkel teli világban anélkül, hogy tudta volna, az mind ugyanazon lény. Szinte megbénult. Nem tudta, hol is van, meg azt sem, mit akarnak a körülötte kuporgó lények, talán csak álmok, még ha nem is tudta, mi az álom és mi a valóság. Ösztönszerűen felugrott, hogy a kuporgó lényeket elkergesse, s tükörcsképei ugyanakkor ugrottak fel. Meglapult s vele együtt lapultak meg tükörcsképei. Nem hagyták elkergetni magukat. Arra a tükörcsképre meredt, amely hozzá legközelebbinek látszott, lassan hátramászott és tükörcsképe is eltávolodott tőle, jobb lábát egyik falhoz lökte, ide-oda hánykolódott és fej-fej mellett találta magát tükörcsképeivel, óvatosan hátrált, s hátrált a tükörcsképe is. Önkéntelenül megtapogatta fejét, s ahogy tapogatta, tükörcsképei is megtapogatták fejüket. Föl-emelkedett és vele együtt emelkedtek föl tükörcsképei is. Lenézett testére és összehasonlította azt tükörcsképei testével, tükörcsképei pedig lenéztek testükre és összehasonlították azt az ő testével, s miközben ő és tükörcsképei szemügyre vették egymást, felismerte, hogy ő ugyanolyan kinézetű, mint tükörcsképei: azt hitte, ő az egyik lény kell legyen a sok egyforma lény között. Arca barátságosabb lett, tükörcsképeinek arca is barátságosabb lett. Feléjük intett, azok visszaintegettek, ő a jobb kezével intett, azok bal kézzel integettek, de ő nem tudta sem azt, hogy jobb, sem azt, hogy bal. Kinyújtózodott, ki-

nyújtotta karjait, üvöltött, vele együtt nyújtózkodott, nyújtotta ki karját és üvöltött egyforma lények sokasága, echója ezerszeresen verődött vissza, úgy tűnt, mintha ő üvöltene vég nélkül. Boldog érzés fogta el. Közeledett a legközelebbi üvegfalhoz, épp úgy közeledett hozzá egy tükörcsképe, míg ugyanakkor más tükörcsképek távolodtak. Jobb kezével megérintette tükörcsképeit, megérintette tükörcsképe balját, amely sima és hideg tapintású volt, előtte érintkezett tükörcsképek tükörcsképeivel a többi tükörcsképe. Ő a sima tükört érintve futott a fal mentén, jobb keze tükörcsképeinek balját takarta, vele futott tükörcsképe, s ahogy most visszafelé futott a tükörcfal túloldalán, tükörcsképe is visszafelé futott. Ő pajkosabb lett, körbe-körbe ugrándozott, bukfeneket vetett, s vele együtt ugrándozott és bukfenecet vetett tükörcsképek véghetetlen sokasága. A körülfutkosásból és bukfeneczésből, az ugrándozásból és kézenjárásból - ily nagy volt jókedve, mert a tükörcsképek mindenkor ugyanazt tették, amit ő, úgyhogy úgy nézett ki, mint egy vezér, még inkább mint egy isten, ha tudta volna, mi az az isten - ebből a gyermeki örömből lassanként a lény ritmikus tánca formálódott ki tükörcsképeivel, melyek részben tükrözve kapcsolódtak egymáshoz, részben mint a lényel azonos tükörcsképek tükörcsképei, s mint a tükörcsképek tükörcsképeinek tükörcsképei, új-fent tükrözve kapcsolódtak egymáshoz, míg el nem veszték a végtelenségben. A lény végigtáncolt labirintusán, át tükörcsképeinek világán, úgy táncolt, akár egy torz gyermek, úgy táncolt, mint önmagának szörnyeteg apja, úgy táncolt át tükörcsképeinek világmindenségén, mint egy szörnyisten. Tánca közben azonban hirtelen megállt, meredten állt, lekuporodott, figyelmes szemmel bámult és, vele együtt kuporgtak és mereven bámultak tükörcsképei: tánc közben a lény a táncoló tükörcsképek között olyan lényeket látott meg, amelyek nem táncoltak és nem olyan tükörcsképek voltak, akik neki engedelmessé váltak.

A lány, ahogy a kuporgó lény visszafelé tükrözött, ott állt mozdulatlanul, meztelenül, hosszú fekete hajjal a kuporgó lények között, akik ott voltak mindenütt, előtte, mellette, mögötte. A lány moccani sem mert, aggodalmas tekintetét arra a lényre szegezte, mely előtte kuporgott és

legközelebb volt hozzá. Tudta, hogy csak egy kuporgó lény van s a többi kuporgó lény tükörkép, ám azt nem tudta, hogy melyik az, amelyik nem tükörkép. Talán a lény volt az, aki előtte kuporgott, talán a tükörképe, talán egy tükörkép tükörképe, a lány nem tudta ezt. Annyit tudott csupán, hogy az előtte álló sor hozzá vezet, s a kuporgó lény mellett saját magát látta tükröződni és előtte tovább magát látta hátulról és maga mellett egy kuporgó lényt hátulról, és így tovább, termék végtelen során. Kezét mellén keresztbe rakva, megigézve tekintett a még mindig előtte kuporgó lényre. Azt hitte, megérinthei. Azt hitte, annak lélegzetét érzi. Azt hitte, annak fújtatását hallja. Hatalmas, fakó fénybarna szőrrel fedett feje egy bölényé volt, homloka magas, széles, és elfilcesedett gyapjúszőrzet burjánzott rajta, szarvai rövidek és olyan hajlásúak, hogy hegyük tövük fölé ért, vöröslő szemei a koponyához képest inkább kicsik voltak, foglalatuk pedig, amelyben ültek, kiemelkedett, a szemek feneketlenek. Az enyhén hajló vaskos orrnyereg ferdén álló orrlukakhoz vezetett, a szájból hosszú, kékesvörös nyelv, álla alatt pedig copfos, tajtéktól ragacsos szakáll lógott. Ez az egész még elviselhető lett volna, ám ami elviselhetetlennek hatott, az ennek a bikának emberbe való átmenete volt. A bölénykoponya fölött bozontos, de lekopott szőrmehegy domborodott, melynek felszőrzetéből és tincsei közül két emberi kar nőtt ki, és most az üvegpadlóra támaszkodott. Olyan volt, mintha az irdatlan fej és fölötté a púp egy férfi testéből burjánzott volna ki, aki ugrásra készen gubbasztott a lány előtt, majd megint mellette és mögötte. A Minotaurusz fölemelkedett. Hatalmas termetű volt. Hirtelen felfogta, hogy más is létezik még, mint minotauruszok. Világa megkettőződött. Látta a mindenütt visszatükröződő szemeket, a száját, a hosszú, vállra omló fekete haját, látta a fehér bőrt, a nyakat, a kebleket, a hasat, az ölet, a combokat, ahogy minden egymásba ment át, összefolyt. A lány felé mozdult. Az távolodott tőle, miközben valahol másutt feléje mozdult. Üldözte őt a labirintuson, az menekült. Olyan volt, mintha egy forgószél minotauruszokat és lányokat sodorna ideoda, így kavartak ki egymásból, össze-vissza és egymásba, s amint a lány az ő karjaiba futott, amint egyszer a testet, a meleg, verítékben fürdő húst érezte és nem a kemény üveget, melyet idáig érzett, megértette - amennyiben a minotaurusznál beszélhetünk megértésről -, hogy ő eddig olyan világban élt, amelyben csak minotauruszok léteztek, valamennyi bezárva egy üvegbörtönbe, de most egy másik testet, másik húst érzett. A lány kitépte magát, ő pedig hagyta, hogy így történjék.

Az hátrált, nagy szemét órá meresztve, s ahogy ő táncolni kezdett, táncolni kezdett a lány is, és ketjük tükörképei is velük táncoltak. Ő táncolta a maga formátlanságát, a lány táncolta saját szépségét, ő táncolta megtalált örömét, a másik a félelmét, hogy rátalált, ő a megváltását táncolta, az pedig a sorsát, ő a sóvárságát táncolta, az a kíváncsiságát, ő a tolakodását táncolta, s az táncolta húzózkodását, ő az erőszakosságát, az pedig körülölelését. Táncoltak és táncoltak tükörképeik is, és ő nem tudta, hogy megragadta a lányt, azt sem tudta, hogy megölte őt, hiszen nem tudta, mi az élet és mi a halál. Benne nem volt más, mint féktelen boldogság, amely valamiféle féktelen gyönyörrel egy. Felülvöltött, amint megragadta a lányt, és a tükrökben minotauruszok ragadtak meg lányokat, és az üvöltés egy iszonyatos kiáltás volt, egy nem-valós világ kiáltása, mintha nem volna más, mint ez a kiáltás, amely összekeveredett a lány sikolyával, aztán ő ott feküdt, s a tükrökben minotauruszok feküdtek, és ott feküdt, tükröződött a falakban a nagy szemű lány fehér teste. Ő fölemelte a lány bal karját, az lehullott, a jobbat, lehullott, s mindenütt karok hulltak. Kékesvörös óriási nyelvvel nyalogatta a lány arcát, kebleit, az mozdulatlan maradt, minden lány mozdulatlan maradt. Szarvaival áthengerítette, a lány nem moccan, egy lány sem moccan. Ő fölkel, körülnézett, mindenütt minotauruszok álltak és néztek körül, lábuknál pedig mindenütt fehér lánytestek heverték. Lehajolt, fölemelte a lányt, üvöltött, jajgatott, a sötét égbolt felé emelte, és mindenütt minotauruszok hajoltak le, emeltek fel lányokat, üvöltöttek, jajgattak, lányokat emeltek a sötét égbolt felé, aztán az üvegfalak közé fektette a lányt, odafeküdt mellé és elaludt, és vele együtt valamennyi minotaurusz, elterülve a fehér, meztelen lánytestekkel teli padlón. Ő aludt és a fekete hajú, nagy szemű lányról álmodott, üldözte őt, játszott vele, magához rántotta, szerette, s amint szemét felnyitotta, mellén valami belekapaszkodott összezsomósodott szakállába. A lány szárnyaival súrolta az ő fényzáját és meztelen, sárgásfehér nyakát a kis fejjel, a vörös szemekkel és a furcsán hajló hatalmas csőrrel valahova ömellé csüggesztette le. A falakra tollak, nyakak, szemek, csőrök zsiros bozótja tapadt, fölötté pedig ott körözött a lány, elsötétítve a pirkadó reggelt, lecsapott, elmerült, magával ragadott, elmélázott, remegett, vájkált, zabált, rikácsolt, elrepült, visszaszállt, ismét lecsapott, tükröződött a lehullásban és felszárnyalásban anélkül, hogy a minotaurusz értené, miért csapott le, merült el, ragadott magával, szállt fel, körözött, annyira beborította őt a röpdösés és szárnyverdesés, s ahogy

az egyre feljebb keringvén a most káprázató menny vakítóan fénylő semmijében feloldódott, a Nap áttörte az üvegfalakat és képét az ő agyába égette, mint hatalmas, forgó kereket, fénykévéjét az égbe döfte lányának, Pasiphaének bűne miatti, haragja jeleként, aki olyan lényt szült, mely - istenek megsértése és emberek átka - arra volt kárhoztatva, hogy sem isten, sem ember, sem állat ne legyen, csak minotaurusz, ártatlan és vétkes egyszerre. Látta a mérhetetlen, felfelé gördülő kereket, szemét lecsukva tartotta, mégis látta, az átok kerekét, mely órá súlyosult, sorsának kerekét, születésének kerekét és halálának kerekét, a kereket, amely ott égett agyában anélkül, hogy ő tudta volna, mi az, hogy átok, sors, születés és halál, a kereket, mely öföléje gördült, a kereket, amelyen őt törték kerékbe, s amint ott feküdt a Nap és vég nélkül visszatükröződő fényének perzselésében, árnyékszerűen vett észre egy lábat, mely az ő lábához hasonlóan volt. Azt gondolta, a lány az, aki megint tud mozogni, és játszani akart vele. Fölémelte fejét és most két hátráló lábat látott. Felkelt. Egy lény állott előtte, aki hasonlított a lányra s mégsem a lány volt, aki baljában egy szétszagott palástot, jobbában pedig kardot tartott, de a minotaurusz sem azt nem tudta, mi az a palást, sem azt, mi az a kard, annyit tudott csupán - mivel a vakító napfényben a falak egyetlen képet sem vertek vissza -, hogy a minotauruszok és a lányok elhagyták őt, és a lány is, akit ő megragadott, megint tud mozogni, és elment, mivel már nincs itt. Ki volt taszítva minotaurusz-világából, egyedül a lényvel, aki őt figyelve hátrált, megállt, feléje indult és megint visszahúzódott.

A Minotaurusz jóindulattal telve közeledett hozzá, ha nem is volt fogalma arról az érzésről, mely más volt, mint az, amit a lány iránt érzett, kevésbé hirtelen, kevésbé mohó. Örült, hogy a járatokban játszhat vele és kergetheti, a lény talán elvezeti őt a többi minotauruszhoz és a lányokhoz és azokhoz a lényekhez, akik olyanok, mint ez az új lény. Csak gondosabban, gyengédebben kell bánni vele, különben mozdulatlaná válik. A Minotaurusz jókedvűen fújtatott, s amint a lény ismét meglengette a palástot, táncolni kezdett. A napfénytől sugárzó falak előtt mindketten árnyékként mozogtak, a táncoló és ugrándozó, tenyerébe csapkodó, majd ismét gyorsakat dobbantó Minotaurusz, a kendőjét lengető, előrenyomuló-hátráló lény, újra meg újra kardjával támadva, melyet köpenye alá rejtve vitt magával a labirintusba, hogy megölje a Minotauruszt, és most, hogy szemközt állott vele és látta annak gyanútlanágát, szégyellte magát. A Minotaurusz körülugrándozta, körbetapsolta és

körbedobogta. Örömet táncolta, hogy már nem kell egyedül lennie, reménységét táncolta, hogy találkozik a többi minotaurusszal, a lányokkal és azokkal a lényekkel, akik olyanok, mint az, akivel most táncol. A táncban megfélekedezett a Napról, a táncban megfélekedezett az átokról. Csak vidámság volt, már barátságosság, könnyedség, gyengédség. Táncolt, a lény pedig körülőlalkodta és körbeugrándozta a Minotauruszt, s amint a Nap leszállt, mindkettejük tükörképe láthatóvá vált megezerszereződött tükörképeikkel együtt. A Minotaurusz boldogan táncolt, hogy rátalált a minotauruszokra és az új lényekre, hogy hamarosan a lányt is megleli, akit megragadott és aki mozdulatlan lett, és azután elment, és a többi lányokat, akiket a minotauruszok ragadtak meg, és azután azok is mozdulatlanok lettek és elmentek. Kettesben táncoltak egymás felé és egymástól el, a tükörképek találkoztak, eltakarták egymást, átszáguldottak egymáson. Mindenütt egy minotaurusz táncolt körbe, forgott maga körül, és mindenütt előreszökkent és újra hátraugrott egy ifjú, ruganyosan, majd ismét bakugrásban, arra várva, hogy odadöfhessen, és amint a Nap leereszkedett a labirintus mögött és a falak mélyvörös fényben felragyogtak, odaszúrt, hátraugrott, nekidől az egyik falnak, s rámeredt a Minotauruszra. Az tett még néhány tánclepiést, mellében a karddal, jobbával kihúzta, csodálkozva nézegette, bal kezével a melléhez nyúlt, ahonnan feketén buggyant ki valami, elhajította magától a kardot úgy, hogy az végigcsúszott a padlón, jobbát ismét mellére szorította, megingott, úgy tűnt, mintha szédelegne, és ismét mozdulatlanul állott. Meg volt zavarodva. Nem értette, mi színezi a kezét és a fájdalmat sem, ami keblében dült. Csak annyit érzett, hogy ez a lény, aki odaugrott őhöz és valamit belenyomott az ő testébe, nem szereti őt úgy, ahogy korábban mindnyájan szerették, a minotauruszok, a lány, a lányok, s ahogy ezt megértette, bizalmatlanná vált, annál is inkább, mivel tudott gondolkozni, hiszen minden képként vonult át az elméjén és nem fogalmak formájában, mintha egyfajta képírásban érezne: hátha a lány nem is szerette őt és a többi lány sem szerette a minotauruszokat, ezért tették magukat mozdulatlanok és mentek el. Talán az új lényhez tartoztak, aki hasonlóan néz ki, mint a lány, és mégis más, olyan testtel, amely majdnem annyira erős, mint az övé, és odaugrott őhöz, ahogy a többi új lény ugrott oda a minotauruszokhoz, akik most, akárcsak ő, kezüket a mellükre szorították, ahonnan feketén buggyant ki valami; és amint a hat másik lány és a hat másik fiú egymás kezét fogva megjelent, mintha a tükrökben a

körbe-körbetévelygők sora nem szakadt volna meg, a roppant este fényében többszörösen megduplázódva, és amikor megtalálták társukat, aki az egyik falnak dőlt és remélte, hogy a Minotaurusz végre összerogy, a bikaembernek úgy tűnt - ha lett volna fogalma róla -, az egész emberiség órá tör, hogy megsemmisítse. Meglapult. Veszélyeztetve érezte magát, s hogy ne kelljen félnie maga miatt, rettegését szembesítette a büszkeséggel, a büszkeséggel, hogy ő a Minotaurusz, és ami nem minotaurusz, az az ő ellensége. Csak a minotauruszoknak volt joga a labirintusban lenni, egy olyan világban, amelyen kívül számára nincsen másik világ - hiszen csak ama istállók tehénmelegének homályos érzése pisláskolt emlékeiben, ahol felnövekedett. Az a fajta gyűlölet tört rá, amit az állatok tanúsítanak az őket idomító, megalázó, üldöző, leöldöső, megzabáló emberek ellen, az ösgyűlölet, amely ott izzik minden állatban. Szeme megtelt dühvel. Szájából tajték buggyant, és amikor az ifjú elvált a faltól, mert a Minotaurusz lapítását annak halálaként félremagyarázta, meggyőződve lévén, hogy halálos sebet ejtett rajta, s ahogy most az emberek, a lányok és az ifjak, a meglapuló körül, akinek dühét nem vették észre, kört képeztek és ujjongtak és vad körtáncban jártak körül a Minotauruszt, egyre gyorsabban, egyre féktelenebbül, mintha megmenekültek volna, egyre örültebben, anélkül hogy belegendolnának, egyedül el vannak veszve a labirintusban - hiszen a bikaember halála esetén az egymásba illeszkedő üvegfalak közül a kivezető kijáratot sem találták volna meg -, vélt szabadságuk mámorában egyre bizonytalanabban, a kurjongató kört mind szorosabbra vonva, a betörő éjszakában egyre fenyegetőbbben, ahol csak embereket látott és tükrökeiket már nem, midőn a körbeforgó és körbeugrándozó emberek eltakarták előle a labirintus falaira való rálátást, úgyhogy azok többé nem voltak képesek őt visszatükrözni, a Minotaurusz úgy érezte, a minotauruszok is cserbenhagyták és elárulták. Szemeit forgatta, zihált, mélyebbre görnyedt, izmait megfeszítette, magasba szökött, odarohant, szarvaira kapott egy lányt és eltűnt vele, újból és újból a magasba hajtva, a labirintusban. Azután dühtől fújtatva visszatért, vérmocskos szarvakkal - annyiszor dőfött oda -, s ott találta az embereket, szorosan összezsúfolódva árnyékszerű tömegben, miközben fölöttük a falakról az éhes madár-dzsungel már leereszkedett, sötét tömeg egy sötét tömeg fölött, hangzavar, melynek káromgása elvegyült az emberek jajveszékélésével. A Hold feljövöben volt valahol a labirintus mögött, és a leáldozott Naptól gyéren színezett éjszaka ki-

derült. A Minotaurusz támadott, odadőfött a fehér testek lágy összevisszaságába, áttörtetett, ismét dőfött, forgolódott, körbedobogta, ledöngölte, felnyársalta, szétszaggatta, összekeszálta, széthasogatta, mialatt az körülötte recsegve-ropogva ledőlt, csikorgott, szakadt, cuppant; a kiáltozó és üvöltöző embertömeget, amelyben a Minotaurusz vájkált, rikácsoló dögevő madarak sűrű repdesése egészen eltakarta: saskeselyűk, dögkeselyűk, üstökös keselyűk, királykondorok, kámzsáskeselyűk, füleskeselyűk, kopasz- és hollókeselyűk, kondor-keselyűk és urubuk kapdostak, vájtak lefelé, újra meg újra belemerültek; a dühöngő bikaember szüntelen dőfölés közepette szakított ki tagokat az emberekből, vért ivott, csontokat tört, hasakban és ölekben turkált, mígnem a szárnyak, tollak, nyakak, szemek, csőrök, lábak és karmok lompos felhője feloldódott a holdfényben.

A Minotaurusz egyedül volt. A hideg falakon a Holdtól elvakulva tükrökeiket mint fekete árnyakat látta meg újra, melyek egymásba csúsztak és a labirintusban egyetlen árnyék-labirintussá nőttek össze. Fölemelte karjait, ökleivel fenyegetett, rázta őket, s vele együtt emelték fel karjukat tükrökei, fenyegettek ökleikkel, rázták őket, ami dühét annyira fokozta, hogy leszegett fejfel vaktában rontott neki az első árnyak. Áttörte a falat, az üvegszilánkok között bősziúten kereste a tükröképet, mely az övé volt ugyan, de úgy tűnt neki, hogy az a cserepek alatt van eltemetve. Roppant fejével odadőfött, s amint a következő falon megpillantotta tükröképet, még mindig nem fogta fel, üvöltésben törve ki támadott újra, fejfel előre neki-rontott, így az nézett ki úgy, mintha fejfel előre rontana neki. Visszaütődött, dühödött vörös bölényszemekkel bámult rá. Még hevesebben rontott oda ismét, még hevesebben ütődött vissza, ott maradt a hátán fekeve. A Hold még mindig a labirintus mögött járt, de már áttűnt a falakon, úgy tükröződve vissza bennük, mint egy majdnem-telihold, még ki nem kerekedett oldalának krátercsipkéi groteszkül felnagyítottak, és annyiszor tükröződött vissza, hogy a Minotaurusz azt hitte, egy olyan kő-univerzumba pillant, melyet forradások hálóznak be. Erre a Hold-világra bámulva attól rettegett, hogy ellensége felkel. Hasára hengeredett, bár az áruló nem állt fel, hanem ő is hason fekeve lesett át hozzá. A Minotaurusz a tükröképe felé kúszott, mely ugyanilyen módon közeledett őhozá; ő kész volt arra, hogy felugorjon és a másokra vesse magát, de miközben a másikat figyelte, úgy érezte, az is fel akar ugrani, szemében a másik szándékával. Agyába véste az áruló szörme-fedte arcát, a széles homlokot, amelyen elfilcesedett gyapjas szőr

burjánzott, ki sem látszódván egy üvegszilánk-hegyből, amely kéken szikrázott a holdfényben, a rövid, hajlott szarvakat, az enyhén ívelt orrnyergét, a nedves fényszáját, a hosszú kékesvörös nyelvet. A Minotaurusz lihegett, orrlyukainak gőze bepárasította a tükröt, amely felé csúszott, s mivel már nem látta tükröképét, kezével akaratlanul végigsimított a nedvességen, hogy elűzze a ködöt, s meglepődött azon, hogy a sima hideg felület mögött hirtelen felmerült az áruló hatalmas bikafeje, homlokával ösztönszerűleg odacsapott, a falra sújtott vele a másik homloka helyett, amelyik benne volt a falban és nem azon kívül. Megdöbbsent. Eltávolodott a faltól, dühvel villogott tükröképére, az pedig őrá, jobbjával odavágott, a tükrökép baljával, kettejük ökle találkozott, ismételt ugyanazzal az eredménnyel, erre ő két ököllel vágott oda, a tükrökép ugyancsak, ő végül már dobolt a falon. Dobolta dühét, dobolta sóvárgását, hogy romboljon, dobolta vágyát, hogy megbosszulja magát, dobolta önfenntartását, de hirtelen úgy érezte, hogy ez a lény előtte, aki olyan lény, mint ő és mégis az ő árulója, mert az egy másik és mert mindaz ellenség, ami nem ő, ami nem megfogható, ami megragadhatatlan. Ugyan már mindjárt a labirintusban való ébredése kezdetén érezte - amiről még mindig nem tudta, hogy az labirintus -, hogy közte és a minotauruszok között valami titkokkal teli dolog lappang, valami falhoz hasonlós, de amidőn úgy táncolt tova velük, mint vezérük, mint királyuk, mint istenük, tova a minotauruszok világmindenségén keresztül, nem figyelt rá, de most, miután megragadta a lányt és saját testét az övéhez és az övébe préselte, s miután a többi ember testét szarvával átdöfte és széttépte, amikből valami meleg és piros csurrant ki, mint a saját testéből, érezte ennek az előtte álló lénynek nemvalóságos voltát, aki ugyan elárulta őt, de ugyanúgy tele van üvegszilánkokkal, mint ő, s talán saját arca épp úgy vérmocskos, mint árulójáé. Megtapogatta arcát, szemügyre vette kezeit, az ő arca is vérmocskos volt. Gyanakvón szemlélte tükröképét, úgy tett, mintha nem figyelne, érezte, hogy valami olyasminnek kell látszódnia, ami nincs. Rémuült volt s ugyanakkor kíváncsi. Hátrahúzódott, tükröképe ugyancsak, és lassanként megvilágosodott előtte, hogy ő maga az, aki ott van vele szemben. Megpróbált elmenekülni, de bármerre is fordult, mindig ő maga állt ott szemben, saját magát falazta be, mindenütt ő maga volt, ő maga vég nélkül, ahogy visszatükröződött a labirintustól a végételenbe. Megérezte, hogy nem sok, csupán csak egy Minotaurusz van, hogy lényből is egy van, ahogy ő is egy, és nincs előtte másik és nincs utá-

na másik, hogy ő elszigetelt, aki egyszerre ki- és bezárt, hogy őmiatta van a labirintus és csak azért, mert ő megszületett, mert olyan lénynek, mint ő, nem szabad lennie, a határ miatt, ami állat és ember, ember és isten között van, hogy rendben maradjon meg a világ és ne legyen belőle labirintus és ne zuhanjon vissza a káoszba, amelyből létrejött; és ahogy ezt megérezte, mint megértés nélküli érzést, mint megismerés nélküli ihletet, nem mint fogalmakon átsugárzó emberi bepillantást, összeroskadt, s amint ott feküdt összegömbölyödve, ahogy Pasiphae testében összegömbölyödve volt, a Minotaurusz azt álmodta, hogy ő ember. Álmodott nyelvről, álmodott testvériségről, álmodott barátságról, álmodott biztonságról, álmodott szeretetről, közelségről, melegségről, s ahogy álmodott, tudta, hogy ő csak egy szörny, hogy neki sem nyelv, sem testvériség, sem barátság, sem szeretet, sem közelség, sem melegség nem jut soha, úgy álmodott, ahogy emberek istenekről álmodnak, az ember szomorúságával az ember, az állat szomorúságával a Minotaurusz. Így talált rá alvás közben Ariadne. Táncolva közeledett gyapjúgombolyagával, melyet hagyott lecsévélődni, s táncolva, szinte gyöngéden tekerte a vörös fonál végét az ő szarvai köré, a fonál nyomán ismét kitáncolt, s amint a Minotaurusz egy üveges reggelen felébredt, egyetlen minotauruszt látott számtalanszor tükröződve feléje tartani, szemét a gyapjúfonálra szegezve, mintha az vérnyom lenne. A Minotaurusz először azt gondolta, az ő egyik tükröképe az, ha nem is értette még mindig, mi az a tükrökép, azután felfogta, hogy a másik minotaurusz feléje tart, miközben ő a padlón fekszik. Ez zavarba ejtette. A Minotaurusz felkelt és nem vette észre, hogy a piros gyapjúfonál vége a szarvai köré van tekerve. A másik közelebb jött. A Minotaurusz magasba lökte karjait, a másik ugyancsak, a Minotaurusz gyanakvó lett, hátha a másik mégis a tükröképe, aztán újból feltűnt neki, hogy a másik nem vele egy időben lökte magasba karjait, bár a tükröképek mindig egyszerre tették, de ő tévedhetett, mivel mindketten visszatükrözöttek voltak, s a másik most megállt. A Minotaurusz tett egy tánc lépést, a tükröképek szintén, habár ezúttal sok tükrökép késlekedve táncolt, ezt ő világosan észrevette. A Minotaurusz újra mozdulatlanul állt. A másik, aki szintén mozdulatlanul állott, fürkészte.

A Minotaurusz gondolkodni próbált. Megmozdította jobb keze kisujját, erősen odanézett, még egyszer megmozgatta az ujját, a másik is megmozdította jobb keze kisujját, s ez a Minotauruszt

nyugtalanította, bizonytalan volt, úgy tűnt neki, a másik a rossz kezén lévő kisujját mozdította meg. A másik Minotaurusz közvetlenül előtte állott, de az lehetett a másik tükörképe is, vagy saját tulajdon tükörképének tükörképe, sőt ezt gondolkodással talán meg sem lehet állapítani, hiszen a másiknak, ha valóban egy másik, olyan volt a feje, mint az övé és olyan a teste, mint az övé. A Minotaurusz megmozdította a jobb kezét, a másik megmozdította a bal kezét, talán majdnem egyszerre; és ahogy a Minotaurusz minden lehetőséget végigvizsgált, hirtelen meglátta, hogy a másik minotaurusz testén vagy a másik minotaurusz tükörképének testén az ágyékhoz egy tárgy van tűzve, valami prémszerű, amiről a Minotaurusz ugyan nem tudta, mi az, de feltűnt neki, hogy ő egy másik Minotaurusszal vagy annak tükörképével áll szemben. A Minotaurusz felkiáltott, még ha ez a kiáltás inkább volt üvöltés, mint kiáltás, egy hosszan elnyújtott felüvöltés, felbögés, felvonítás afeletti örömeiben, hogy ő nem az elkülönített többé, aki ki- és bezárt egyszerre, hogy ez egy második minotaurusz, nem csupán az ő Énje, hanem egy Te is.

A Minotaurusz táncba kezdett. Járt a testvériség táncát, a közelség táncát, a melegség táncát. Táncolta boldogságát, táncolta páros-létét,

táncolta megváltását, táncolta a labirintus pusztulását, falainak és tükreinek dördülések közepette történő földbe süllyedését, táncolta a minotauruszok, állatok, emberek és istenek közötti barátságot, a szarvakra tekert vörös gyapjúfonalat, körbetáncolta a másik minotauruszt, aki megfeszítette a vörös gyapjúfonalat és szörmehüvelyéből anélkül húzta elő a tört, hogy a Minotaurusz észrevetne volna, és az egyik tükörképei körbetáncolták a másik tükörképeit, akik vörös gyapjúfonalat feszítettek és egy tört húztak elő a szörmehüvelyből, s amikor a Minotaurusz a másik kitért karjaiba dőlt afeletti bizakodásában, hogy baráttra talált, egy olyan lényre, amilyen ő, s amikor tükörképei a másik tükörképeinek karjaiba dőltek, a másik szúrt és szúrtak tükörképei, és oly biztosan mártotta törtét a Minotaurusz hátába, hogy az halott volt, mire a földre rogyott.

Theseus levette arcáról a bikaálarcot és valamennyi tükörképe levette arcáról a bikaálarcot, felgombolyította a vörös gyapjúfonalat és eltűnt a labirintusból, és valamennyi tükörképe felgombolyította a vörös gyapjúfonalat és eltűnt a labirintusból, az pedig már semmi mást nem tükrözött vissza, mint a Minotaurusz tetemét, végeérhetetlenül. Azután, mielőtt fölkelt a Nap, megérkeztek a madarak.

